

مناظره زنده تلویزیونی: واگذاری بناهای تاریخی به بخش خصوصی؛ آری یا خیر؟

شهاب طلائی مدیر عامل صندوق توسعه و احیا گفت: موضوع اصلی ما جریان یافتن زندگی و حیات در بناهای تاریخی است و بحث فروش یا واگذاری برای اجاره و منافع اقتصادی، هرگز مورد نظر ما نبوده است، ما فقط به مرمت و احیای بناها، قبل از آنکه به تلی از خاک تبدیل شوند، می‌اندیشیم.

به گزارش روابط عمومی صندوق توسعه و احیا، شنبه ۷ بهمن ماه ۱۴۰۲، در مناظره زنده تلویزیونی که در قالب برنامه «بالا تر» از شبکه خبر پخش شد، شهاب طلائی مدیر عامل صندوق توسعه و احیا و عبدالرضا مهاجری‌نژاد، عضو هیئت علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، موضوع واگذاری بناهای تاریخی به بخش خصوصی را نقد و بررسی کردند.

در این مناظره، عبدالرضا مهاجری‌نژاد با نقد عملکرد صندوق توسعه و احیا در هجده سال گذشته، گفت: این صندوق از بدو تاسیس در سال ۱۳۸۴ تا امروز تنها ۱۲۰ بنا را به کمک بخش خصوصی احیا کرده و به طور متوسط هر سال فقط ۷ بنا احیا شده است و این نشان دهنده آن است که ایرادات زیادی در نحوه واگذاری وجود داشته است.

نقد عملکرد صندوق؛ از ماهیت حقوقی تا مکانیسم واگذاری

او افزود: مخالفت اصلی ما با نحوه واگذاری این بناهاست، چراکه مکانیسم روشنی در مورد نحوه واگذاری‌ها وجود نداشته و مطالعات کاملی درباره آن صورت نگرفته و شیوه‌های مرمتی درستی نیز در آن اجرا نشده است و همچنین نوع کاربری و خدمات تعریف شده، با ماهیت بنا سازگار نیست.

او ضمن تاکید بر ماهیت اقتصادی نهادهایی که به عنوان صندوق تاسیس می‌شوند ادامه داد: در قانون مصوب شده توسط دولت و مجلس در برنامه چهارم، ماهیت حقوقی صندوق مشخص نشده و در برنامه هفتم توسعه نیز این ماهیت، تکمیل نشده است.

مهاجری‌نژاد با اشاره به ماهیت غیرانتفاعی صندوق که در قانون به آن اشاره شده است، تصریح کرد: اگر صندوق، دولتی است چرا به ماهیت غیرانتفاعی به آن منتسب شده است و اگر غیر انتفاعی است چرا ساختار و تشکیلات و هزینه‌های آن، وابسته به دولت است.

او به حوزه‌های سه گانه میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی اشاره کرد و ادامه داد: صندوق و وزارتخانه تا الان در این زمینه‌ها به وظایف خود به خوبی عمل نکرده‌اند.

پاسخ به نقدها؛ مشارکت‌پذیری مردم، نه واگذاری بنا

در ادامه مناظره، شهاب طلائی، مدیر عامل صندوق توسعه و احیا در پاسخ به نقدهای مطرح شده، گفت: بنایی که متعلق به دولت است، الی‌الاید به دولت تعلق دارد، در بحث واگذاری، هرگز موضوع فروش بناها، مطرح نیست. او ادامه داد: موضوع اصلی ما جذب مشارکت مردم در زمینه حفظ میراث فرهنگی و تاریخی متعلق به خودشان است. واگذاری بناهای تاریخی تعبیر درستی نیست و ما معتقدیم آنچه که صندوق انجام

می‌دهد، جذب مشارکت‌پذیری مردم در حفظ بناهای تاریخی است.

حفظ بناهای تاریخی، فقط ثبت آثار نیست

طلائی تصریح کرد: حفظ بناهای تاریخی، فقط ثبت این آثار نیست، حفاظت از این بناها دارای یک چرخه چند مرحله‌ای شامل شناسایی، ثبت، مرمت و احیاست. زمانی که یک بنا با حضور مردم احیا شود، پایداری آن افزایش یافته و به نحو احسن، حفاظت می‌شود. او خاطر نشان کرد: در موضوع جذب منابع مردمی برای حفاظت و احیای بناهای تاریخی، در نظر گرفتن منافع مردم و جامعه محلی برای ما اهمیت بسیار زیادی دارد. مدیر عامل صندوق توسعه و احیا افزود: در گذشته نگاه تک‌بعدی به موضوع ثبت و حفاظت از بناها وجود داشته و منافع مردم و جامعه محلی، لحاظ نشده است. سابقا در حفظ بناها، فقط موضوع ثبت، دنبال شده است و حضور و مشارکت مردم در احیا بناهایی که جنبه هویتی هم برای آنها دارد، محقق نشده است.

حفاظت پایدار بناهای تاریخی، با مشارکت مردم

طلائی ضمن اشاره به اهمیت مشارکت مردم در حفظ بناها تاکید کرد: این مسئله به نوعی مردم را در مسئله حفظ میراث فرهنگی درگیر می‌کند و مشارکت آنان، به حفاظت پایدار می‌انجامد.

این مقام مسئول وزارت میراث فرهنگی ادامه داد: تاسیس صندوق، طراحی یکباره و آنی نبوده است بلکه حاصل تجربه سیاستگذاری کشور در امر احیای بناهای تاریخی است. طرح‌های مختلفی قبل و بعد از انقلاب اسلامی برای حفاظت از میراث فرهنگی و بناهای تاریخی اجرا شده و خروجی همه این طرح‌ها، تاسیس صندوق توسعه و احیا بوده است. او به بند ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه اشاره کرد و گفت: براساس تجربه طرح‌های حفاظت، این قانون تصویب کرد که صندوقی تاسیس شود که متولی امر حفاظت و احیای بناهای تاریخی کشور شود.

فرصت‌سوزی در ادوار گذشته صندوق طلائی ادامه داد: این‌که صندوق نتوانسته به بخشی از ماموریت‌های خود عمل کند، ناشی از فرصت‌سوزی‌هایی است که در ادوار گذشته اتفاق افتاده است. صندوقی که مولود دغدغه‌های دل‌سوزان و کارشناسان میراث فرهنگی بوده، در سنوات قبل، مورد پذیرش بخش‌های مختلف وزارتخانه، قرار نگرفته است و همین مسئله باعث شده فرصت‌های

زیادی از دست برود. او افزود: در موضوع مشارکت مردم در احیای بناهای تاریخی باید گفت صندوق برای پر کردن یک خلأ کشور در حوزه حفاظت و احیای میراث فرهنگی کشور، تاسیس شده است و دارای یک شخصیت حقوقی مستقل، ذیل وزارت میراث فرهنگی است.

مدیر عامل صندوق توسعه و احیا خاطر نشان کرد: طبق استفساریه‌ای که از دیوان محاسبات کشور گرفته شده، صندوق توسعه و احیا دارای ماهیت دولتی است و به همین دلیل است که مانند سایر دستگاه‌های دولتی دارای ذی‌حساب و سازوکار مالی دولتی است. بند دو اساس نامه صندوق نیز تصریح می‌کند که صندوق، موسسه‌ای وابسته به وزارتخانه میراث فرهنگی است.

او ادامه داد: علاوه بر بند ۱۱۴ ماده چهارم توسعه، قانونگذار در ماده ۸ قانون حمایت از استادکاران و فعالان صنایع دستی نیز صندوق را به عنوان نهاد دولتی معرفی می‌کند.

موضوع صندوق فقط بناهای دولتی نیست

طلائی در ادامه تصریح کرد: موضوع صندوق فقط بناهای دولتی نیست، ماده ۶ اساسنامه صندوق، بناهای تاریخی قابل احیا را شامل همه بناهای تاریخی اعم از خصوصی و دولتی کشور می‌داند. او اضافه کرد: وقتی این ماموریت توسط قوه مجریه به صندوق اعلام شده است، این عنوان نشان‌دهنده فهم قانونگذار از مسئله حفاظت بناهای تاریخی است که آن را منحصر به بناهای دولتی ندانسته و زمینه حضور صندوق در احیای همه بناها را فراهم کرده است.

سیاست تملک و مرمت با منابع دولتی، در عمل شکست خورد

طلائی در پاسخ به انتقادات مهاجری‌نژاد گفت: در یک دوره، بر اساس فهم قانونگذار و مجری قانون، از منابع عمومی کشور هزینه شده و بناهای تاریخی از مردم خریداری و تملک شد تا توسط دولت مرمت شود. اما تجربیات سال‌های بعد نشان داد که این سیاست شکست خورده است و به دلیل همین شکست، صندوق توسعه و احیا تاسیس شد تا با کمک بخش خصوصی و مردمی، بناها احیا شوند.

او افزود: اگر مردم در خود بناها، ساکن بودند، این بناها به نحو احسن‌تری حفظ و مرمت می‌شد. در گذشته در بخش دولتی طرح‌های مرمتی شبیه طرح پردیسان، تصویب و اجرا شد ولی کفاف همه بناهای تاریخی کشور را نداد و چاره‌جویی

ادامه داد: احیای تک بناها در بافت‌های تاریخی، محرک احیای کل بافت شده است. ما امروز تک بناهای دولتی در تبریز، اصفهان، یزد و اردکان داریم که با جذب مشارکت و سرمایه‌گذاری مردمی احیا شده و باعث ایجاد موج احیا در کل بافت تاریخی شده است.

غیبت دولت در بافت‌های احیای تاریخی

مهاجری‌نژاد در ادامه تاکید کرد: دولت با منابعی که در اختیار دارد، وارد احیای بافت نمی‌شود ولی به موضوع احیای بناها از طریق واگذاری ورود می‌کند که دارای موانع قانونی است و دلیل این امر هم، کمبود منابع مالی است.

طلائی در پاسخ گفت: متولی بافت تاریخی شهرها، فقط میراث فرهنگی نیست، بلکه نهادهای دیگری مانند شهرداری‌ها، وزارت راه و مسکن و شهرسازی، اوقاف و نهادهای متعدد دیگری نیز در این بافتها متولی هستند. اینکه در احیای این بافتها فقط وزارت میراث فرهنگی را متولی بدانیم نه علمی است و نه عملی و اجرایی.

او ادامه داد: اینکه جناب وزیر به موضوعاتی که دغدغه مردم است توجه می‌کنند و خودشان پای کار آمده‌اند، مسئله‌ای متفاوت با موضوع بافت‌های تاریخی است و نباید موضوع بناهای تاریخی را الزما به سایر موضوعاتی که وزارتخانه با تمام توان در آن فعالیت می‌کند ربط بدهیم.

موضوع اصلی ما جریان یافتن زندگی در بناهای تاریخی است، نه درآمدزایی

مدیر عامل صندوق تصریح کرد: موضوع اصلی ما جریان یافتن زندگی و حیات در بناهای تاریخی است و بحث فروش یا واگذاری صرفا برای اجاره و منافع اقتصادی هرگز مورد نظر ما نبوده و نیست. موضوع ما اصلا دریافت کاستی‌های بودجه از محل واگذاری بناها نیست و فقط به مرمت و احیای آن قبل از آنکه به تلی از خاک تبدیل شوند می‌اندیشیم.

طلائی اضافه کرد: ما شاهد هستیم که وقتی بناهایی برای احیا و مرمت و بهره‌برداری در مدت معین، به مردم سپرده می‌شود، مردم مانند فرزند خود از گوشه گوشه آن بنا مراقبت می‌کنند. او با اشاره به انتقادات مهاجری‌نژاد، تصریح کرد: مگر می‌شود در کشور بنایی توسط صندوق، احیا شود ولی فاقد طرح مرمتی مصوب نباشد، تا زمانی که طرح مرمت یک بنا به تایید شورایی فنی صندوق نرسد، اجازه عملیات مرمت صادر نمی‌شود.

در احیای بناها، باید منافع تمامی ذی نفعان را در نظر بگیریم

مدیر عامل صندوق ادامه داد: ما در موضوع احیای بناهای تاریخی کشور باید منافع تمامی ذی نفعان را در نظر بگیریم، باید مردم و جامعه محلی را به عنوان بازیگران اصلی حفظ و احیای بناهای تاریخی را به رسمیت شناخته و برای آنها نقش قائل شویم. اینکه صرفا با نگاه دولتی و با تکیه بر منابع دولتی و صندوق توسعه ملی و سایر منابع دولتی به دنبال تملک و مرمت بناها باشیم، نگاه قدیمی و

شکست خورده‌ای است. او افزود: در مورد بناهای شاخص و فاخر، وزارت میراث فرهنگی، کمیته نفائس ملی را تاسیس کرده است. در این کمیته، فحول و بزرگان حوزه میراث فرهنگی عضو هستند، اگر این کمیته تشخیص دهد که یک بنا باید توسط دولت، مرمت و اداره شود، مدیریت آن صد در صد به بخش دولتی سپرده می‌شود. مهاجری‌نژاد در ادامه به موضوع متولی بودن وزارت میراث فرهنگی در احیای بافت‌ها اشاره کرد و گفت: بسیاری از مساجد تاریخی نیازمند مرمت است و وزارت میراث فرهنگی برای آن کاری انجام نداده است.

همراهی و هماهنگی کامل اوقاف و میراث در احیای بناها

طلائی در پاسخ گفت: یکی از بهترین دوره‌های هماهنگی بین وزارت میراث فرهنگی و سازمان اوقاف در همین دوره فعلی انجام شده است، چرا که وزیر محترم با سازمان اوقاف به عنوان یکی از دستگاه‌هایی که بیشترین تعداد بناهای تاریخی را در اختیار دارد، تفاهم‌نامه جامعی امضا کرده و روند همکاری ما با اوقاف در زمینه احیای بناهای تاریخی، روندی روبه رشد بوده و در تمام طول دوران گذشته تا امروز، بی‌سابقه بوده است. طلائی در ادامه به جذب مشارکت مردم و بخش خصوصی برای مرمت و احیای ۴۰ بنا در سال جاری توسط صندوق اشاره کرد و گفت: احیای ۴۰ بنا به معنای احیای بافت تاریخی، جذب اعتبار بخش خصوصی، اشتغالزایی برای مردم محلی، سرمایه‌گذاری مردم در بناهای تاریخی است.

با اصل فعالیت صندوق موافقیم

عبدالرضا مهاجری‌نژاد در جمع‌بندی نهایی این مناظره گفت: جدای از بحث فنی و کاربری، باید فرق اموال سرمایه‌ای و اموال مصرفی را بدانیم. ما در سال‌های همه مراکز گردشگری در استان‌ها را فروخته‌ایم که نتایج خوبی نداشته است.

او تاکید کرد: در امر احیا باید مولفه‌های مربوط به حوزه اقتصاد گردشگری و محیط زیست، رعایت شود. من با نحوه واگذاری به این صورت مخالفت هستم اما در مورد اصل کاری که صندوق انجام می‌دهد مخالفتی ندارم.

تکمیل چرخه حفاظت از بناهای تاریخی با حضور مردم

طلائی نیز در جمع‌بندی گفت: باور ما بر این است که حفاظت از میراث فرهنگی باید توسط خود مردم صورت بگیرد. حفاظتی که توسط مردم انجام شود، پایدارتر است. صندوق توسعه و احیا و مجموعه وزارت میراث فرهنگی، برای مشارکت‌پذیری در امر مرمت و احیا، یک فرآیند شفاف و قانونی را در قالب یک مجموعه دولتی ایجاد کرده است. او در پایان تاکید کرد: چرخه حفاظت از بناهای تاریخی، با حضور مردم در احیای این بناها، تکمیل می‌شود. فرایندهای اجرایی صندوق، سازوکار حضور و مشارکت مردم در امر احیا را رقم می‌زند. وظیفه ما این است که به جای نگاه دولتی و اتکای صرف به منابع دولت و بخش عمومی، مردم را درگیر امر احیا و حفاظت از بناهای تاریخی و میراث فرهنگی کنیم